

Státusjogok

Szerző: KISTELEKI Károly

Affiliáció: adjunktus, ELTE ÁJK

Rovat: Alkotmányjog

Rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András

Lezárás dátuma: 2023.11.13

Idézési javaslat: KISTELEKI Károly: „Státusjogok” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/statusjogok> (2024). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A státusjogok az egyént – állampolgári státusa alapján – megillető azon jogok összességét ölelik fel, amelyek az adott állam szuverenitása kapcsán határozzák meg az állampolgár jogi helyzetét, de egyben meg is különböztetik őt az adott állam területén lévő idegenektől, akik közé a szakirodalom a külföldieket és a hontalanokat sorolja.

Tartalomjegyzék

1. Státusjogok és állampolgárság
2. Az állampolgárok kötelezettségei
3. Európai Unió – európai polgárság
4. A szomszédos államokban élő magyarok sajátos jogállása
5. Az állampolgárság egyes nemzetközi jogi kérdései
6. JEGYZETEK

1. Státusjogok és állampolgárság

[1] Az állampolgárság meghatározásánál két alapvető elméleti konstrukció alakult ki a szakirodalomban: státus vagy jogviszony. A *modern státuselmélet* alapján az állampolgárság egy olyan önálló közjogi intézmény, amelyben az egyén jogi helyzete, státusa határozza meg a nevezett egyén és az állam közti jogi viszonyt, vagyis az állampolgárság tulajdonképpen az egyén állampolgári státusában megnyilvánuló és abban rejlő jogok és kötelezettségek összessége. A *jogviszonyként* való felfogásnál a jogviszony alanyai az állam és az egyén, a jogviszony tárgya pedig a jogok és a kötelezettségek összessége. Az állampolgári státushoz kapcsolódnak a *státusjogok*, amelyek érvényesülési feltételeinek biztosítása az állammal szemben támasztott követelmény. Az állami és egyéni kötelezettségek teljesítésének garanciái elsősorban az adott állam belső jogrendje, valamint a nemzetközi – ezen belül főként az emberi jogi – egyezmények előírásai.^[1] Itt azonban a státuselmélettel ellentétben nemcsak az egyén állampolgári jogai és kötelezettségei jelennek meg, hanem az állampolgárságból fakadó állami jogok és kötelezettségek is.

[2] Az állampolgárság középpontba helyezésével, ahhoz viszonyítva jeleníthetők meg az *egyéb*

státusok, amik között nemzetközi viszonylatban konvergencia figyelhető meg.^[2] Ezek közül kiemelkedik az *idegenekre* – akik közé a szakirodalom a külföldieket^[3] és a hontalanokat sorolja – kialakított jogállási normák köre, amelyek egyértelműen megkülönböztetik e személyeket az állam polgáraitól, ezzel az *idegenjog* a visszfényévé válik az állampolgári jogállásnak.^[4] Az idegenekre vonatkozó normák tartalmilag lehetnek:

1. tilalmak,
2. csak az idegenekre vonatkozó jogok (például menedékjog, határon túli magyarok támogatása),
3. olyan sajátos szankciók, amelyek a honpolgárok körére nem alkalmaznak (például kiutasítás), vagy az idegenekkel szemben állapítanak meg súlyosabb jogkövetkezményeket,
4. olyan jogok, amelyek szűkebbek a honpolgárokénál vagy csak hatósági mérlegeléssel vehetők igénybe.

Az *idegenekre vonatkozó státusz* nem homogén, hanem folyamatos átalakulásban van (harmadik állam polgára, bevándorolt, letelepedett, munkavállaló stb.), további újabb státusokat eredményez, amit még tetéző az Európai Unió is.^[5]

[3] Történeti fejlődésére pillantva megállapíthatjuk, hogy a státuszjogok alapján való állampolgár-idegen megkülönböztetés sok esetben együtt járt a nem-állampolgárok jogainak jelentős korlátozásával. A második világháborút követően elfogadott jelentős emberi jogi nemzetközi szerződések garantálták az állam területén élők az alapvető jogait, köztük ezt követően csak a státuszjogok szempontjából tehetők különbségek.^[6]

[4] Fürész Klára arra hívja fel a figyelmet, hogy az alkotmányjog hazai tudományos berkeiben még nem általánosan elfogadott a státuszjogok önálló jogcsoportként való értelmezése.^[7] Ennek elismerése mellett mi is azzal értünk egyet, hogy a jogszabályi fejlődés, valamint a jogszabályok alkotási és alkalmazási problémáinak feloldási igénye egyre erősebben ráirányítja a figyelmet a státuszjogok elkülönítésének szükségességére. Nem létezik még olyan, a státuszjogok jogi természetét általános érvényűen összefoglaló rendelkezés, amely a jogalkotásban iránymutatóul szolgálna. Ehelyett sokféle szabály útvesztőjében kell bolyongania annak, aki az egyének közjogi jogállását igyekszik tanulmányozni. Ezen a területen jelenleg *a belső jogi*, valamint *a nemzetközi és az európai közösségi normákat* lehet számbavenni. Ezek a szabályozások viszont nem eredményeznek egy szilárdan körülhatárolható keretet, mivel a megjelölt normakörök egyrészt egymásra épülnek, másrészt egymásba folynak át, így valamelyik szabályozási réteg bizonyosan mozgásban, átalakulásban van. Ennek alapján csak viszonylagos lehet a statikus megközelítés, amelynek segítségével hasznosíthatók a közjogi, döntően nemzetállami keretek között kialakított jogintézmények, elvek és hagyományok.^[8] A státuszjogi szemlélet segíthet a különféle terminológiai következetlenségek, személyi hatállyal kapcsolatos pontatlanságok, jogszabályalkalmazási ellentmondások kiküszöbölésében.^[9]

[5] Az állampolgársági jogállás rétegeit a magyar hatályos jogszabályok alapján Tóth Judit csoportosítása alapján tekintjük át.

[6] *Kizárólag magyar állampolgárokat illető jogosultságok.* A jogszabályok érvényesítésükhöz nem kívánják meg a magyarországi lakást, de a gyakorlatban ennek megléte kívánatos. A jogszabályi csoportosítás szerint ezek lehetnek

1. *túlnyomórészt alapjogi jellegűek*, melyek az Alaptörvényben és törvényi szintű szabályokban jelennek meg. Tételes számbavételük alapján Tóth Judit megkülönböztet a közjogi hatalomgyakorláshoz kötődő 37 különböző szintű tisztségviselésre jogot adó szabályt, három utazáshoz kapcsolódó jogosultságot, valamint – alapjogi kategóriaként – a szociális biztonsághoz, a művelődéshez, a névváltoztatáshoz való jogot, valamint nemzeti és etnikai kisebbségi jogok jogalanyának státusát.^[10]
2. *emberi jogként*, valamint
3. *nem emberi jogként* kétoldalú államközi egyezményekben megjelenő szabályok, melyek a nemzetközi népességmozgás szempontjából megkötött államközi egyezmények adózási,

munkaügyi, utazási és jogvédelmi rendelkezéseit, a különféle jogsegély-egyezményeket, továbbá toloncegyezményeket tartalmazzák.^[11] Ezek jó része már a dereguláció körébe lenne sorolható, mivel az uniós csatlakozást követően értelmüket veszítették.

4. *rendeletekben szabályozott, quasi állampolgári jogok*, amelyek olyan „rejtőzködő” jogosultságok, amelyek nem kötődnek közvetlenül alapjogokhoz, közhatalmi jogosítványokhoz. Ezeknél sok esetben felesleges a magyar állampolgárság előírása a jogosultság biztosításához, minden bizonnyal törvényalkotói „túlbuzgalom” eredményei, a privilegizáltságuk nem kötődik a szabályozás céljához. Köztisztviselői státushoz kötődő, magánszemélyként élvezett jogosultságok, különféle tanfolyamok, vizsgák, engedélyek megszerzése sorolható ebbe a körbe.^[12]

[7] *A Magyarországon való lakás előírásához kötött állampolgári jogosultságok.* Ezek meghatározása nem szükségképpen egységes. Vegyes körökbe sorolható a magyarországi különféle választójogoktól (országgyűlési választás, népszavazás, népi kezdeményezés) kezdve, a hivatásos vagy szerződéses katonai státuson és a hadigondozásra való jogosultságon át egészen a külföldön érvényesülő konzuli jogig és érdekvédelemig terjedő, nagyon különböző fajtájú előírások tömege.

[8] *Azon állampolgári jogosultságokat tartalmazó jogok köre, amelyek címzettjei magyar állampolgárok és hazánkban tartózkodó külföldiek.*^[13] Itt sem lehet egységes elvi csoportosítást alkalmazni, mivel a közéleti és a politikai részvétellel, a szociális és az egészségügyi ellátással, a gazdasági élettel kapcsolatos különféle jogok tartoznak ide.^[14]

[9] *Azon járulékos jogosítványok, amelyek gyakorlásának előfeltétele egy másik jogosultság.* Több ilyen található az egészségügyi és a szociális ellátások, valamint gyermekvédelmi intézményi jogviszonyok terén.^[15] Ugyanez a helyzet, amikor valakinek a honvédségi jogviszonya állampolgárságának elvesztése okán szűnik meg, és ezzel együtt felszámolódnak az azzal járó munkavállalói jogok is (például szolgálati lakás, kedvezményes hitel stb.). Az állampolgársági jogállás pontos tartalmának meghatározását megnehezítik eme járulékos jogosítványok a gyakran változó jogi környezetben.

[10] *Olyan „negatív” jogosultságok, amelyek címzettjei nem magyar állampolgárok, és a magyar állampolgárok ki vannak zárva a jogalanyi minőségből.* Ez a kategória az állampolgári státust kívülről befolyásolja, s segítségével az idegenek körének meghatározásával lehet „következtetni” az állampolgárok csoportjára.^[16]

[11] *Többes állampolgárokra vonatkozó normák.* A belső jog körébe tartozó szabályokban viszonylag kevés előírás szól a többes állampolgárokról, főleg nemzetközi jogi és büntető eljárási normák sorolhatók ide.^[17]

2. Az állampolgárok kötelezettségei

[12] Az állampolgárokat nemcsak jogok illetik meg, hanem *kötelezettségek* is terhelik, amelyek jelzik azt az „elvárhatósági minimumot”, amelyet az állam polgáraival szemben támaszt. A szocialista jogelmélet a kötelezettségek teljesítését előfeltételként szabta a jogokban való részesüléshez, amely nézet nélkülözi a jogállami szemléletet. Utóbbi megközelítésben a jogok és a kötelezettségek külön csoportként kezelendők, egymástól függetlenek s köztük – az egyenjogúság elvéből következően – nincs hierarchikus viszony.^[18] A kötelezettségeket a következő csoportokba lehet sorolni:

[13] *Honvédelmi és rendkívüli jogrendre vonatkozó közjogi kötelezettség.* Magyarországon 2005-ig az állampolgárok közjogi kötelezettségét képezte a sorkatonai szolgálat,^[19] amely a nevezett évtől megszűnt és hazánk áttért a professzionális, hivatásos haderőre. Ugyanakkor a honvédelemhez kapcsolódó polgári védelmi, munka-, valamint, függetlenül az állampolgárságtól, a gazdasági és az anyagi szolgáltatási kötelezettségek továbbra is hatályban maradtak. Háborús helyzetben (hadiállapot, rendkívüli állapot, szükségállapot) a sorkötelezettség feléled, így erre az időre visszaáll az intézmény klasszikus állampolgári kötelezettségi oldala.^[20]

[14] „Feltételezett” állampolgári kötelezettségek. Ezek olyan elvárásokat foglalnak magukba, amelyek címzettje nem kizárólag a magyar állampolgárságú személy, hanem a nevezett szabályok köre kiterjed az ország területén lakó személyekre, vagyis a belföldi illetékesség lesz a kötelezettségek jogalapja. Ide tartozik főként:

- az adó- és illeték megfizetése,
- születések, házasságkötések, halálozások anyakönyvezése,
- a tankötelezettség,
- a közegészségügyi és a járványügyi szabályok betartása,
- népszámláláskor a válaszadási kötelezettség.^[21]

[15] „Negatív” kötelezettségek, vagyis a jogrend által tiltott magatartások és büntetőjogi következmények. Az állampolgárok kötelesek olyan magatartást tanúsítani, amely nem ütközik a büntetőjogba. Vannak viszont olyan büntetőjogi tényállások, amelyeket kizárólag magyar állampolgár követhet el és ezek a cselekmények a polgár és az állam közti kötődés lényegét kérdőjelezi meg. Ide sorolhatók:

- a hazaárulás,
- a hűtlenség,
- az ellenség támogatása,
- a kémkedés,
- a köztisztviselő és a hivatásos szolgálatot ellátó által elkövetett hivatali bűncselekmények.^[22]

[16] *Közvetlen lojalitási normák.* Ezek az állampolgárság ún. jogon kívüli elemeihez tartoznak. Két fő körbe sorolhatók:

- *eskü vagy fogadalom letétele:* honosítás esetén, illetve a közösségbe befogadás alkalmával jogszabályi kötelezettség az eskü, illetve fogadalom letétele, amely a joggyakorlás kezdetének előfeltétele.
- *állami és kormányzati kitüntetés elfogadása:* a kitüntetett állampolgár példaként állítható a közösség többi tagja elé áldozatkészség és az államhoz való lojalitás terén. Viszont ha valaki külföldi kitüntetést kap, annak kötelezettsége annak hazai nyilvános viselését a köztársasági elnökkel – a külügyminiszteri ellenjegyzést követően – engedélyeztetni, ami a hazához való lojalitás kötelességének jogszabályi bizonyítéka.^[23]

3. Európai Unió – európai polgárság

[17] Az állampolgárság egyik megközelítése az állampolgár és az állam között fennálló kapcsolat, mely általában jól megfogható az egyén és az állam közötti kapcsolatot teremtő tényekkel. Viszont az európai uniós polgárság esetén ez a kapcsolat sajátosnak, speciális jellegűnek tekinthető. A kapcsolat *sui generis* jellegű, mivel az Európai Uniónak^[24] nincs önálló államisága, így az EU viszonylatában állampolgárság helyett *polgárságról* kell beszélnünk.^[25]

[18] A Római Szerződésnek (1957) a Maastrichti (1992), valamint az Amszterdami Szerződéssel (1998) módosított hatályos szövege (Alapszerződés) létrehozott egy uniós polgárságot, amely „kiegészíti a nemzeti állampolgárságot, de nem helyettesíti azt”.^[26] Mindezt megerősítette a Lisszaboni Szerződés (2007), amellyel az ez alól kivételt kapott országok kivételével az Alapjogi Charta (2000)^[27] kötelező érvényűvé vált.^[28]

[19] Az „uniós polgárság” azonban valóságosan is idézőjeles kategória: az EU nem szuverén állam, nem tényleges föderáció, így az „uniós polgárság” nem rendelkezik az állampolgárság tartalmi teljességével, maximum másodlagos állampolgárságnak tekinthető, amelynek előfeltétele egy tagállami állampolgárság megléte.^[29] Az uniós polgárság egy állampolgári státus vagy jogviszony helyett inkább mondható a tagállami állampolgárok jogállásának.^[30]

[20] Az Unió létrehozásával megcélzott európai egység biztosításának egyik eszközeül szolgál az uniós polgárság bevezetése, amely mögött az európai identitás megerősítésének szándéka áll. Ahogy az

Alapszerződésben ez megfogalmazásra került: az uniós polgárság bevezetésének célja a tagállamok polgárai jog- és érdekvédelmének megszilárdítása.

[21] Az európai egységes piac kialakításának folyamatában a tagállami polgárok részére *uniós általános jogokat* biztosítottak, s itt felmerülhet a kérdés, hogy vajon léteznek-e kötelezettségek az uniós polgárok számára. Ennek kapcsán az mondható el, hogy bár a Lisszaboni Szerződés említi a kötelezettségek teljesítését, de konkrét kötelezettségekről nem esik szó. Ami ebből kikövetkeztethető az az, hogy a kötelezettség tulajdonképpen az EU jogának betartása. Azonban mindez nem tekinthető a szó szoros értelmében vett polgári kötelezettségnek, és ez a kötelezettség vonatkozik a tagállamokban élő nem uniós polgárokra is. Az uniós általános jogok a következők:

- a fogyasztók védelme,
- a közegészség védelme,
- az áruk és szolgáltatások szabad áramlása,
- az esélyegyenlőség és az egyenlő bánásmód biztosítása,
- a munkavállalás szabadsága,
- a szociális védelem,
- az oktatás biztosítása.^[31]

[22] Az Alapszerződésben megfogalmazottak kifejezetten *az uniós állampolgárokat megillető alkotmányos alapjogok*:

- az Unió területén való szabad mozgás és tartózkodás joga,^[32]
- letelepedés szerinti tagállamban szavazati jog és a jelöltetés joga a helyi és az európai parlamenti választásokon ugyanolyan feltételek mellett, mint a letelepedés helyének állampolgárai esetében,^[33]
- bármely tagállam hatóságainak konzuli és diplomáciai védelme, ha az egyén olyan tagállami polgár, amely nem rendelkezik képvisellel a kérdéses harmadik országban, ugyanolyan feltételek mellett, mint a diplomáciai képvisellel rendelkező tagállam polgárai,^[34]
- saját anyanyelven való petíció, illetve panasz benyújtásának joga az Európai Parlamenthez és az uniós ombudsmanhoz.^[35]

[23] Mindezeket a jogokat Fürész Klára *a státuszjogi szempontot figyelembe véve* a következő három csoportba sorolta:

- az első csoportba *a mozgásszabadsággal, a lakóhely megválasztásának jogával kapcsolatos uniós státuszjogok* tartoznak, amelyek – mivel az Unió területén való tartózkodás és letelepedés az uniós polgárokat megillető korlátlan joggá vált – az EU-ban elveszti státuszjog jellegét;
- a második csoportot azok a tagállami polgárokat megillető jogok képezik, amelyeket minden tagállam azonos tartalmú viszonyossági alapon köteles biztosítani egy másik tagállam polgárának. Ide tartozik az Európai Parlament megválasztásához szükséges *aktív és passzív választójog, a petíciós és panaszjog gyakorlása*, amelynek során a jog gyakorlója saját anyanyelvét használhatja;
- a harmadik csoportba a nem állampolgársága szerinti tagállamban lakó személyt *a lakóhelyének helyhatósági választásán megillető aktív és passzív választójog*, valamint a nem állampolgársága szerinti tagállamban az uniós polgárt megillető *diplomáciai és konzuli védelem joga* sorolható.^[36]

[24] A tételes szabályok és jogintézmények egy összehasonlító európai vizsgálata – amely az európai közösségi jog által befolyásolt nemzeti állampolgársági jogot monitorozta Írorszában, Belgiumban, Hollandiában, Luxemburgban, Dániában, Németországban, Franciaországban, Spanyolországban, Portugáliában és Görögországban^[37] – két fontos kategorizációt eredményezett.

[25] Az egyik vizsgálat a tagállami és az uniós jogállások összehasonlítása után a következő *státuskategóriákat* állította fel, amelyek az egymásra épülő, egyre kevesebb jog elvén alapulnak:

a) a tagállamokban vannak:

- teljes jogú polgárok: megilletik őket az állam belső jogában biztosított jogok, az emberi jogok és

az állama által kötött nemzetközi szerződésekben biztosított jogok,

- korlátozott jogú polgárok: nem részesül teljességgel például a szociális és a jóléti ellátásokból,
- más tagállambeli polgárok: szűkebb jogokkal rendelkeznek az előző kategóriánál,
- külföldi munkavállalók: szűkebb jogokkal rendelkeznek az előző kategóriánál,
- ún. féljogúak (*denizen*): egy harmadik állam polgárai, akik szűkebb jogokkal rendelkeznek az előző kategóriánál.

b) az Európai Unióban vannak:

- valamennyi tagállam polgárai,
- külföldi munkavállalók és családtagjaik,
- ún. féljogúak (*denizen*), akik nem részesülnek a közösségi jog által nyújtott kedvezményekben
- látogatók.^[38]

[26] A másik vizsgálat a következő főbb állampolgári jogokat és kötelezettségeket különbözteti meg az Unió tagállamaiban:

- aktív választójog, azaz parlamenti és helyhatósági választásokon való szavazati jog,
- passzív választójog, azaz választhatóság,
- népszavazási, népi kezdeményezési és petíciós jog,
- gyülekezési és egyesülési jog,
- közszolgálat ellátásának joga,
- az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés joga,
- szabad helyváltoztatási jog (az ország területén tartózkodás, utazás, belépés),
- útlevélhez való jogosultság
- tulajdonjog,
- jóléti ellátásokhoz való jog,
- munkához való jog,
- oktatáshoz és szakképzéshez való jog,
- egészségügyi és idősellátáshoz való jogosultság,
- nyelvhasználati jog,
- a társadalombiztosítás költségeihez való hozzájárulás kötelezettsége,
- katonai, illetőleg alternatív szolgálati kötelezettség,
- adófizetési kötelezettség,
- az állampolgári esküben megnyilvánuló hazához való hűség erkölcsi kötelezettsége.^[39]

4. A szomszédos államokban élő magyarok sajátos jogállása

[27] Az állampolgárság rendszerváltás utáni szabályozásnál megjelent egy újabb elem – a magyar származású és a magyar állampolgár felmenőkkel rendelkező személyek előnyben részesítése. A hatályos állampolgársági törvényben (1993. évi LV. törvény) a jogalkotó úgy teszi lehetővé a kedvezményes honosítást, hogy a többi feltétel teljesülése esetén nem szükséges nyolc évi, csak egy évi folyamatos itt lakás, ha a kérelmező magát magyar nemzetiségűnek vallja, nem magyar állampolgár, és volt magyar állampolgár felmenője. Ezek nem vagylagos, hanem *együttesen megkövetelt feltételek*. A kedvezményes honosításhoz hivatalosan tehát nem elegendő csupán az, hogy valaki magyar nemzetiségűnek vallja magát, hanem felmenői között lennie kell magyar állampolgárnak is. Ugyanakkor fordítva is igaz az együttes feltétel. A volt magyar állampolgárok azon leszármazottja kérheti kedvezményes honosítását, aki magyarnak vallja magát. Ez elmozdulást jelent az 1957. évi V. törvényhez képest, amelynek értelmében a kedvezményes eljárás elegendő volt, ha a kérelmező felmenői magyar állampolgárok voltak. Azt lehet mondani tehát, hogy 1993 után megerősödött az állampolgársági jogszabály kulturális-nyelvi nemzetfelfogása.^[40]

[28] A kedvezményezett csoportba tartozók egyévi Magyarországi lakhatásának igazolását 2005-ben törölték az állampolgársági törvényből és 2006. január 1. után a magát magyar nemzetiségűnek valló,

nem magyar állampolgár, és volt magyar állampolgár felmenővel rendelkező kérelmezőktől a törvényalkotó már nem kívánt meg semmilyen időtartamú magyarországi tartózkodást, hanem *magával a magyar területre történt áttelepedéssel* azonnal lehetőségük nyílt a magyar állampolgársági státus kérelmezésére. E könnyítési folyamat 2010-es végpontja^[41] pedig azon módosítás, amely e kérelmezői kategóriától már *a Magyarországra való áttelepedést sem* követeli meg.^[42]

[29] Felvethető a kérdés, hogy a hatályos szabályozás hogyan határozza meg a magyarokat. Az 1990-es évek során kialakult gyakorlat, majd az ezredforduló után megszületett ide vonatkozó jogszabályok^[43] azt a XIX. században kialakult magyar szabadelvű hagyományt vitték tovább, hogy *a magyarság alapvetően vállalás kérdése*. Ugyanúgy, mint a hazai kisebbségek esetében, a hatályos szabályozás a külföldön élő magyarok viszonylatában is döntően bizonyos – főleg nyelvi – megszorításokkal alkalmazott szabad identitásválasztás álláspontján áll.

[30] 2001-ben a magyar jogtörténetben addig egyedülálló sajátos törvény született, *a szomszédos államokban élő magyarokról szóló 2001. évi LXII. törvény*, az ún. *státustörvény*. A jogszabály hatálya a törvényben felsorolt szomszédos országokban (Szlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország és Szlovénia) élő, nem magyar állampolgárságú, de magukat magyar nemzetiségűnek valló személyekre terjedt ki, illetve ezen személyek házastársára és a közös háztartásban nevelt gyermekeikre, amennyiben ezt nemzetközi szerződés nem zárja ki. A státustörvény szempontjából azt a személyt lehetett magyarnak tekinteni, aki

- magyarnak vallja magát,
- tud magyarul vagy
- külföldön így tartják nyilván, illetve
- aktív a határon túli magyar közösségi életben, és
- mindezt szervezeti tagsággal is igazolni tudja.

Ezek viszonylag nyitott és liberális feltételek, és megfelelnek a nyelvi és kulturális kötődésre koncentráló, ún. *befogadó magyar kulturális nemzetfelfogásnak*, amelyet a státustörvény preambuluma a magyar kulturális örökséghez való tartozáson keresztül igyekszik megragadni.^[44]

[31] A jogszabály kidolgozásakor a jogalkotó figyelemmel volt a szomszédos államok törvényeire és (szlovéniai) országgyűlési határozataira, valamint a Velencei Bizottság állásfoglalásaira, így valószínűleg ez is hozzájárult ahhoz, hogy nem változtatott azon a megközelítésen, amely alapján *a hatálya alá tartozó személyek külföldinek minősülnek*, azonban számukra számos, egyébként a magyar állampolgárokat megillető, olykor még azokon is túlmutató (például utazási) kedvezményeket, illetve kedvezménynek tekinthető idegenrendészeti könnyítéseket határozott meg.^[45] A státustörvény tehát az állampolgársági alapstátust nem változtatta (nem is változtathatta) meg, jóllehet a hatálya alá tartozókat a külföldiek egy sajátos csoportjaként kezelte. Erre figyelemmel a szakirodalom a törvény hatálya alá tartozókat az ún. *egyéb státusokkal rendelkezők* körébe sorolta.^[46]

[32] A törvényhez kötődő jogok és kedvezmények rendszere a megalkotása óta eltelt időben – két fontosabb eseménysorozat következtében – részben átalakult.

[33] Az elsőt az *Európai Unió 2004–2013 között lezajlott keleti bővülései* jelentették, mely időszakban az EU tagállamává vált Szlovákia, Szlovénia (2004), Románia (2007) és Horvátország (2013), így a törvény hatálya alá tartozó országok közül már csak Ukrajna és Szerbia nem tagja az Uniónak. Figyelemmel az uniós polgárokat megillető sajátos jogosultságokra, a kedvezmények rendszerét is korrigálni kellett, hiszen a tartózkodásra, a társadalombiztosítási, az egészségügyi, az oktatási jogosultságokra vonatkozóan a szabad mozgás jogával rendelkező államok polgáira vonatkozó szabályokat kellett elsődlegesen a fenti négy országnak a törvény hatálya alá tartozó állampolgáira alkalmazni.

[34] A másik jelentős átalakulást *a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosításáról szóló 2010. évi XLIV. törvény* megalkotása tette szükségessé. A fent már bemutatott szabályok miatt számos, a törvény hatálya alá tartozó személy magyar állampolgárrá (is) vált. A státustörvény elsődleges célja a szomszédos államokban élő magyar nemzetiségűek támogatása volt, így az

immáron magyar állampolgár személyek támogatása is indokolttá vált abban az esetben, ha lakhelyük a törvény hatálya alá tartozó országokban van.

[35] Mindezekre figyelemmel a jelenleg hatályos joganyag szerint a törvény hatálya alá tartozó hat államban (Szlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország és Szlovénia) lakóhellyel rendelkező, magukat magyar nemzetiségűnek valló személyeket, illetve a legtöbb jogosultság alapján hozzátartozóikat a következő jogosultságok és kedvezmények illetik meg:

1. *Kulturális jogosultságok.* Ennek keretében hozzáférés a kultúra, a közművelődés, a tudomány magyarországi infrastruktúrájához. A státustörvény külön nevesíti az ingyenes könyvtárhasználatot, valamint külön jogszabályokban meghatározottak szerint ingyenesen vagy kedvezményesen férnek hozzá az egyéb kulturális és közművelődési intézmények szolgáltatásaihoz.
2. *Kitüntetések, ösztöndíjak.* A magyar állampolgárokkal azonos módon részesülhetnek magyar állami kitüntetésekben és különféle ösztöndíjakban.
3. *Utazási kedvezmények.* Magyarország területén a belföldi helyi és helyközi menetrend szerinti tömegközlekedési eszközön – vasúti utazás esetén annak 2. kocsiosztályán – utazási kedvezményekben részesülnek a törvény hatálya alá tartozó személyek: a 6 éves kor alattiak és a 65 év felettiek a magyar állampolgárokkal azonosan, ingyenesen utazhatnak, az egyéb személyek pedig évente jellemzően négyszer 90%-os kedvezményt vehetnek igénybe.
4. *Diákkedvezmények, pedagógusok és oktatók támogatásai, határon túli kihelyezett képzések támogatása.* A státustörvény alapján a hatálya alá tartozó, alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézményben tanulmányokat folytató kiskorúak vagy hallgatók Magyarország területén diákkedvezményekre jogosultak. A törvény hatálya alá tartozó, óvodai, alap- és középfokú oktatási intézményben tanító pedagógus a köznevelésért felelős miniszter által meghatározott éves keretszám terhére jogosult magyarországi rendszeres továbbképzésben részt venni, és a továbbképzést végző magyar oktatási intézménytől a továbbképzésben való részvétele tartamára a külön jogszabályban meghatározott mértékben a szállás- és étkezési költségének, az útiköltségének megtérítését, továbbá a beiratkozási költségeihez történő hozzájárulást igényelhet. Magyarország – az uniós jogi és a nemzetközi, valamint a hazai felsőoktatási jogi keretek között – támogatja az akkreditált magyar felsőoktatási intézmények tagozatának a szomszédos államokba történő kihelyezését, szervezését és működését. Mindezekon túl Magyarország egyéb oktatási támogatást is nyújt.
5. *Közzszolgálati hírközlő szervek sajátos feladatai.* A törvény a magyarországi közzszolgálati hírközlő szervek feladataként határozza meg, hogy azok rendszeresen gondoskodjanak a határon túli magyarokról szóló információk összegyűjtéséről és továbbításáról, valamint a határon túli magyarok számára a Magyarországról és a magyarságról szóló információk eljuttatásáról.
6. *Határon túli magyar szervezetek támogatása.* A törvény a fenti jogosultságok igazolására egy sajátos, a magyar állami szervek által kiállított közokiratot, ún. *Magyar igazolványt* és *Magyar hozzátartozói igazolványt* rendszeresített.

5. Az állampolgárság egyes nemzetközi jogi kérdései

[36] Az állampolgárság problematikája az Európai Közösségek jogalkotási folyamatába az 1960-as években került be először. A kérdéskör „üstökét” a többes állampolgársággal kapcsolatos elvi és gyakorlati álláspont kialakításánál ragadták meg, amellyel kapcsolatosan az 1963-ban aláírásra megnyitott, a *Többes állampolgárság eseteinek csökkentéséről és a többes állampolgárság eseteiben a katonai kötelezettségekről szóló Egyezmény* (Egyezmény) a többes állampolgárság lehetséges kiküszöbölésének célját tűzte ki.

[37] Az Egyezmény I. fejezete szerint egy más állam polgárságát szabad akaratukból, kérelem alapján megszerző személyek elvesztik eredeti állampolgárságukat, illetve annak megtartására – a különböző állampolgársággal rendelkező gyerekekkel együtt – nem jogosultak. A II. fejezetbe a többes

állampolgárok katonai kötelezettségei teljesítésének szabályait foglalták bele azzal az elvi céllal, hogy a kötelezettséget egy államban tudja leróni az érintett személy.^[47]

[38] Az európai szocialista blokk államai ugyanezen időszakban kétoldalú államközi szerződések megkötésével igyekeztek a kettős állampolgárságot államaik viszonylatában felszámolni. Az egyezmények az érintetteknek – valamelyik állampolgárságuk kapcsán – nyilatkozási kötelezettséget írtak elő, s ha azok nem tettek nyilatkozatot, akkor az eljáró hatóságok állandó lakóhelyük állampolgárságát regisztrálták számukra. A honosítás csak akkor volt szabályos, ha az érintett a honosítási kérelem benyújtását megelőzően megszüntette előző állampolgárságát. A szocialista államokon az 1980-90-es évek fordulóján végigsöpört a politikai és gazdasági rendszerváltás vihara, amelynek következtében ezek az egyezmények is megszűntek,^[48] s az államok nagy része 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz – átvéve annak állampolgársággal kapcsolatos szabályozásait.

[39] Az Európai Közösségek deklarált alapvető jogai (személyek, áruk, szolgáltatások és tőke szabad áramlása) kapcsán nagy lendületbe jött gazdasági fejlődés erős munkaerő vándorláshoz vezetett, amely az EK államaiban egyre szélesedő új állandó lakosi réteget eredményezett – nem beszélve a vegyes állampolgárságú házasságkötések ugrásszerű növekedéséről. Az életviszonyok gyors fejlődése így hamar felülírta az Egyezmény eredeti álláspontját, ami elvezetett egy 1977-es és egy 1993-as, az Egyezményt kiegészítő és módosító jegyzőkönyv megalkotásához, melyben már lehetővé vált a második generációs bevándorlók, illetve a vegyes állampolgárságú házastársak és közös gyermekeik számára a többes állampolgárság megszerzése, valamint megtartása.

[40] A fejlődés következő lépcsőfokaként aztán az Európa Tanács szakértői bizottsága 1992 decemberében megkezdte egy új, átfogó állampolgársági egyezmény előkészítő munkálatait. A jogalkotási folyamatban széleskörűen figyelembe vették azokat a nagyjelentőségű nemzetközi jogi dokumentumokat, amelyek érintik az állampolgárságot, vagy kifejezetten az állampolgárság rendezése tárgyában születtek.^[49] A Miniszteri Bizottság az *Állampolgárságról szóló Európai Egyezményt* (ET Egyezmény) 1997. május 14-én fogadta el, melyet 1997. november 6-án nyitottak meg aláírásra az ET tagállamai, valamint az ET Egyezményhez csatlakozni kívánó, a dokumentum kidolgozásában részt vevő államok (az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, a FÁK több állama stb.) számára.^[50] Magyarország a 2002. évi III. törvényben hirdette ki – s tette belső jogának részévé – az ET Egyezményt.

[41] Az ET Egyezmény főbb szabályozási témakörei^[51] közül témánk szempontjából az V. fejezetben tárgyalt, a többes állampolgárságra vonatkozó előírások^[52] relevánsak. A jogszabály a többes állampolgárság *ex lege* megszerzésének két esetét szabályozza, s e szerint minden részes állam köteles engedélyezni:

1. hogy a születéskor automatikusan különböző állampolgárságokat megszerzett gyermekek ezeket az állampolgárságokat megtarthassák;
2. hogy állampolgáraik másik állampolgársággal is rendelkezhessenek, amennyiben ezt a másik állampolgárságot automatikusan, házasságkötés révén szerzik meg.

A többes állampolgárság egyéb lehetséges esetei körében a jogszabály kijelenti, hogy rendelkezései nem korlátozhatják a részes állam azon jogát, hogy belső jogában meghatározza, hogy:

1. azon állampolgárai, akik egy másik állam állampolgárságát megszerzik vagy azzal rendelkeznek, megtarthatják-e állampolgárságukat vagy elveszítik azt;
2. az állampolgárság megszerzése vagy megtartása függ-e egy másik állampolgárságról való lemondástól vagy annak elvesztésétől.

A 16. cikk alapján valamely részes állam egy másik állampolgárságról való lemondást vagy annak elvesztését nem írhatja elő állampolgársága megszerzésének vagy megtartásának feltételül, amennyiben a lemondás vagy elvesztés nem lehetséges, vagy észszerűen nem követelhető meg. A többes állampolgársághoz kapcsolódó jogok és kötelezettségek tekintetében valamely részes állam egy másik állampolgársággal rendelkező állampolgárait ugyanazon jogok és kötelezettségek illetik meg azon részes állam területén, ahol tartózkodnak, mint a részes állam bármely állampolgárát.

6. JEGYZETEK

[1] FÜRÉSZ Klára: „Állampolgárság” in: LAMM Vanda – PRESCHKA Vilmos (szerk.): *Jogi lexikon*, Budapest, KJK-Kerszöv, 1999, 38.

[2] TÓTH Judit: „Mit ér az állampolgárság, ha magyar?” in IMRE Miklós – LAMM Vanda – MÁTHÉ Gábor (szerk.): *Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére*, Budapest, Aula, 2006, 419.

[3] Meg kell jegyezni, hogy a külföldiek körében sajátos kört képeznek azok a személyek, akik bizonyos, az állampolgársághoz kötődő státuszjogokban részesülnek. Ezek körét a későbbiekben részletesebben áttekintjük, de a szakirodalom ide sorolja a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyeket (az EGT tagállamainak, valamint részben Svájc állampolgárait) és a státustörvény) hatálya alá tartozó személyeket is. Lásd részletesebben: LÁPOSSY Attila: „A politikai közösség” in BODNÁR Eszter – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán (szerk.): *Alkotmányos tanok I*, Budapest, HVG-ORAC, 2021, 69–72.

[4] Az idegenek és az állampolgárok jogállása közti különbség meggyőzően, sok szempontból bemutatható, például rendészeti optikából: az ország területére történő belépéssel, tartózkodással, letelepedéssel, kiutasítással, kiadatással stb.; de más szempontokból is, például: földtulajdon, munkavállalás, felsőoktatásban részvétel stb. TÓTH (2. j.) 421.

[5] TÓTH (2. j.) 421. Ide kapcsolható Rogers Brubaker véleménye, miszerint szociális és gazdasági jogokkal felvértezve milliók élnek le életüket állampolgárság nélkül, és a nemzetállamokban a lakos és az állampolgár egymásnak megfeleltethetővé válik. Rogers Brubaker (szerk.): *Immigration and the Politics of Citizenship in Europe and North America*, University Press of America, 1989.

[6] FÜRÉSZ (1. j.) 538–539.

[7] Rácz Attila a megkülönböztetés mellett érvel. RÁCZ Attila: *Alapvető jogok és kötelességek*, Budapest, BKÁE, 1998. Vö. FÜRÉSZ Klára: „Az állampolgárság és a státuszjogok” in Kukorelli István (szerk.): *Alkotmánytan I*, Budapest, Osiris, 2007, 274.

[8] TÓTH Judit: *Státuszjogok*, Budapest, Lucidus, 2004, 11.

[9] FÜRÉSZ (7. j.) 267.

[10] TÓTH (8. j.) 46, 48–50.

[11] Például a hadisírok megőrzése, látogatása; vízummentes utazást biztosító államközi megállapodások; hagyatéki eljárások lefolytatásának lehetősége; gyakornoki foglalkoztatás külföldi biztosítása; szociális biztonsági megállapodások; kettős adóztatás elkerülését előíró megállapodások stb. TÓTH (8. j.) 50–53.

[12] Például EU intézményeiben nemzeti szakértő; hivatásos gondnok; árverési csarnok vezetője; kincstári biztos; közúti jármű vizsgabiztos; gépjárművek környezetvédelmi felülvizsgálatához szükséges oktatás végzése; növényvédelmi végzettség igazolása; diákhitel igénylése; Turisztikai Célelőírányzatból támogatás elnyerése; Eötvös-ösztöndíj megszerzése stb. TÓTH (8. j.) 54–56.

[13] Ide sorolhatók az uniós polgárok, a bevándorlók, a menekültek, a letelepedettek s a tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldi személyek. TÓTH (8. j.) 61.

[14] Például helyi választójog; EU választójog; egyéni vállalkozóvá válás; családtámogatási ellátások; gépjárművezetői engedély megszerzése; polgárok személyi adat- és lakcímnnyilvántartásába való bejelentkezés; külföldön történt házasságkötés, születés, halálozás hazai anyakönyvezése; MTA tagjának tiszteletdíja stb. TÓTH (8. j.) 59–61.

[15] Például egészségügyi ellátásra jogosultak, akik középfokú nevelési-oktatási vagy felsőoktatási intézmény nappali tagozatán tanulmányokat folytató magyar állampolgárok, illetve azon külföldi

állampolgárok, akik nemzetközi szerződés vagy az Oktatási Minisztérium által adományozott ösztöndíj alapján létesített tanulói, hallgatói jogviszonyban állnak. Lásd a *társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről* szóló 1997. évi LXXX. törvény.

[16] Például magyar állampolgár magyarból mint idegen nyelvből nem tehet nyelvvizsgát. TÓTH (8. j.) 74.

[17] Például többes állampolgár személyes joga akkor magyar, ha az egyik állampolgársága magyar, ha egyik sem az, akkor, ha rendelkezik magyarországi lakóhellyel; más állampolgársággal is rendelkező magyar állampolgár konzuli védelmét nemzetközi szerződések és a viszonyosság alapján rendezik; a nemzetközi szokások alapján nem küldhető külszolgálatra a fogadó állam állampolgárságával rendelkező személy; a büntető eljárás szempontjából indokolt esetben a többes állampolgár külföldiként kezelhető; kiutasítás büntetést csak nem magyar állampolgárral szemben lehet foganatosítani. TÓTH (8. j.) 75–76.

[18] FÜRÉSZ (7. j.) 272.

[19] A sorkatonai szolgálat letöltése az egyik klasszikus problémaköve a többes állampolgároknak. Ezt a kötelezettséget az érintett államok általában kétoldalú szerződésekkel szabályozták. Az 1920-as években születtek az első ún. *katonai szolgálati egyezmények*, amelyek közül az első az 1927-es francia–argentin egyezmény volt. Az 1930-as az Állampolgársági jogok konfliktusával kapcsolatos kérdésekre vonatkozó Hágai Egyezményhez fűzött jegyzőkönyv a kettős állampolgárok katonai kötelezettségéről szólva előírja, hogy az érintett személy az effektív állampolgárságának államán kívül nem köteles katonai szolgálatot teljesíteni, ez utóbbi államok viszont rendelkezhetnek úgy, hogy az érintett személyek ebben az esetben állampolgárságukat elveszítsék. Ezt követően Európában átfogó jelleggel a többes állampolgárok katonai szolgálati kötelezettségéről kötött 1963. május 6-i Európai Egyezmény rendelkezik. HARGITAI József: „Az állampolgárság a nemzetközi jogban és az alkotmányjogban (Gondolatok az új alkotmány szabályozási koncepciójáról)” *Magyar Jog* 1996/12, 713–714. Az európai jogalkotás vezetett aztán a kérdést rendező újabb keretszabályhoz. Az ET Egyezmény előírása (21–22. cikk) alapján a többes állampolgároknak csupán csak az egyik államukban kell katonáskodni, amelyek módoszatairól az egyes államok külön megállapodásokat köthetnek. Eltérő megállapodás hiányában a többes állampolgár elsődlegesen a szokásos tartózkodási helye szerinti államban teljesíti katonai szolgálatát.

[20] FÜRÉSZ (7. j.) 272.

[21] TÓTH (8. j.) 77–79.

[22] TÓTH (8. j.) 80–82.

[23] TÓTH (8. j.) 84–86.

[24] Az Európai Unió jogtörténeti előképének a magunk részéről a napóleoni háborúkat lezáró 1815-ös Bécsi Kongresszuson létrehozott Német Szövetséget (*Deutscher Bund*) tartjuk. A Szövetség alapító okmánya, a *Bundesakte* egyik nagyon fontos rendelkezése az állampolgársági szabályozás, amely – egyfajta „németközösség” megteremtésének célzatával – kísértetiesen hasonlít az „uniós polgárság” kategóriájára. A szabályozás alapján a Német Szövetség egyes tagállamaiban polgárjoggal rendelkező személyek egy más tagállamba átkerülve ugyanazon jogállást kapták meg, mint az adott tagállam polgárai. Tilos volt velük szemben – különösen szabadságaik tekintetében – bármely megkülönböztetést alkalmazni, s szabadon gyakorolhatták új tartózkodási helyükön a tulajdonszerzést is. Mindezek alapján egyfajta *quasi közös német állampolgárság* alakult ki, amely fontos lépcsőfok volt a később megvalósuló német egység útján. KISTELEKI Károly – LÖVÉTEI István – NAGYNÉ SZEGVÁRI Katalin – POMOGYI László – RÁCZ Lajos: *Egyetemes állam- és jogtörténet – Polgári kor*, Budapest, HVG-ORAC, 2002, 219.

[25] Ganczer Monika ilyen speciális, eseti és időleges kapcsolatként írja le a vatikáni polgárságot is, amelynek sajátossága többek között abban nyilvánul meg, hogy a polgárság egyéb feltételek mellett a

vatikáni hivatalviseléshez kötődik, így annak lejártával általában megszűnik, továbbá 2011. március 1-jétől már csak kérelemre szerezhető meg. GANCZER Mónika: *Állampolgárság és államutódlás*, Budapest, Dialóg Campus, 2013, 36.

[26] Amszterdami Szerződés 8. cikk 1. bekezdés.

[27] Az Alapjogi Charta V. fejezete sorolja fel tételesen az uniós polgárok jogait.

[28] A Lisszaboni Szerződés értelmében az Európai Unióról szóló Szerződés 6. cikke szerint a Charta ugyanúgy kötelező érvényű, mint maga az Európai Unióról szóló vagy akár az Európai Unió működéséről szóló Szerződés.

[29] A hivatkozott dokumentum megfogalmazása szerint: „Bármely tagállam állampolgára egyben az Unió állampolgára is.” Amszterdami Szerződés, 8. cikk 1. bekezdés.

[30] Ez számos európai bírósági ítéletben is megjelenik, melyek felsorolását lásd GANCZER (25. j.) 45 (229. lj.).

[31] Az Amszterdami Szerződés előírása szerint a tagállamoknak – az oktatási lehetőségek és az ismeretfejlesztés folyamatos bővítésével – a lehető legmagasabb tudásszint elérését kell biztosítaniuk polgáraik számára. UGRÓCZKY Mária: „Az állampolgárság szabályozása Európában” *Acta Humana* 1999/37–38, 59–60.

[32] Alapszerződés 8/A. cikk.

[33] Alapszerződés 8/B. cikk.

[34] Alapszerződés 8/C. cikk.

[35] Alapszerződés 8/D. cikk.

[36] FÜRÉSZ (7. j.) 273.

[37] Christopher MCCUDDEN: „Citizenship and Law” in J. P. GARDNER (szerk.): *Hallmarks of Citizenship*, London, British Institute of International, 1994, 19–25.

[38] TÓTH (8. j.) 20.

[39] TÓTH (8. j.) 87–88.

[40] HALÁSZ Iván: *Állampolgárság, migráció és integráció*, Budapest, MTA Jogtudományi Intézet, 2009, 121.

[41] 2010-ben került sor az állampolgársági törvény legutóbbi módosítására a 2010. évi XLIV. törvénnyel, amely elsőként azt rögzíti, hogy születésénél fogva, leszármazással magyar állampolgárrá válik a magyar állampolgár gyermeke. Akkor honosítható kedvezményesen az a nem magyar állampolgár, akinek felmenője magyar állampolgár volt, vagy valószínűsíti magyarországi származását, és magyar nyelvtudását igazolja, ha büntetlen előéletű, és honosítása nem sérti Magyarország közbiztonságát és nemzetbiztonságát sem. Visszahonosítható az a személy, akinek magyar állampolgársága megszűnt, és magyar nyelvtudását igazolja. A korábbi eljáráshoz képest új elem, hogy az e törvény szerinti állampolgárságszerzéshez nem megkívánt feltétel a folyamodótól a bejelentett magyarországi lakóhely megléte és az állampolgársági alapismeretek vizsga letétele. Mindez egyéni kérelemre, nem pedig kollektívan, automatikusan történik. A kérelmet az illetékes anyakönyvvezetőhöz, vagy a magyar konzuli tisztviselőhöz, vagy a kormány által kijelölt, az állampolgársági ügyintézésért felelős szervhez lehet benyújtani. amelyet a 2011. január 1-jét követő eljárásoknál lehet alkalmazni.

[42] HALÁSZ Iván: *A nemzetközi migráció és a közigazgatás*, Budapest, Corvinus, 2011, 187.

[43] Itt a státustörvényről (2001. évi LXII. törvény) és a Szülőföld Alapról szóló törvényről (2005. évi II. törvény) van szó.

[44] HALÁSZ (42. j.) 187.

[45] HALÁSZ Iván – MAJTÉNYI Balázs: „Magyarország és a szomszédos államok státustörvényei” in HALÁSZ Iván – MAJTÉNYI Balázs – SZARKA László (szerk.): *Ami összeköt? Státustörvények közel s távol*, Budapest, Gondolat, 2004, 105–107.

[46] LÁPOSSY Attila: „A politikai közösség” in BODNÁR – POZSÁR-SZENTMIKLÓS szerk. (3. j.) 69–70.

[47] Az 1963-as Egyezmény – annak ellenére, hogy két állam ratifikálása már elegendő lett volna a hatályba lépéséhez – csak 1968-ban hatályosult. A II. fejezetet a részes állam akkor is elfogadhatja, ha fenntartással élt az I. fejezet kapcsán. UGRÓCZKY (31. j.) 62.

[48] Magyarország 1958 és 1981 között kötötte meg kétoldalú államközi szerződéseit a Szovjetunióval, Lengyelországgal, a Német Demokratikus Köztársasággal, Romániával, Csehszlovákiával, Bulgáriával és Mongóliával. Ezek az egyezmények három okból szűntek meg 1990 és 1994 között: az egységes állam felbomlás okán (Szovjetunió, Csehszlovákia, NDK); a magyar állam kezdeményezésére (Lengyelország, Románia, Mongólia); a másik állam kezdeményezésére (Bulgária) UGRÓCZKY (31. j.) 63.

[49] Ezek a következők:

- Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948)
- Menekültek helyzetére vonatkozó Egyezmény Jegyzőkönyve (1951)
- Egyezmény a személyek jogállásáról (1954)
- Egyezmény a hontalanok helyzetéről (1954)
- Egyezmény a férjezett nők állampolgárságáról (1957)
- Egyezmény a hontalanság csökkentéséről (1961)
- A Diplomáciai kapcsolatokról szóló Bécsi Egyezményhez (1961), illetve a Konzuli kapcsolatokról szóló Bécsi Egyezményhez (1963) csatolt, az Állampolgárság Megszerzéséről szóló Fakultatív Jegyzőkönyvek
- Az Állampolgárság megszerzésére vonatkozó információ cseréjéről szóló Konvenció (1964)
- Egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről (1966)
- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966)
- A hontalanok helyzetével kapcsolatos Jegyzőkönyv (1967)
- Egyezmény a hontalanság csökkentéséről (1973)
- A nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának megszüntetéséről (1979)
- Egyezmény a gyermekek jogairól (1989)

UGRÓCZKY (31. j.) 63.

[50] UGRÓCZKY (31. j.) 61–62.

[51] A részletes szabályokból az előzőekben már jónéhányat konkrétan idéztünk e szócikk különböző kérdésköreinek tárgyalásánál.

[52] A többes állampolgárságból származó törvényi konfliktusok rendezését nem foglalták bele az ET Egyezménybe. Az ET Európai Jogi és Együttműködési Bizottsága keretei közt működő Állampolgársági Szakértői Bizottság feladata a többes állampolgárságból eredő problémák megoldására vonatkozó új javaslatok kidolgozása. UGRÓCZKY (31. j.) 64.